

Tihanyi-félsziget

I. Barangolás Tihanyban, faluismereti feladatlap

Sok szeretettel köszöntünk benneteket Tihanyban. Egy kis sétára hívunk, úgy gondoljuk, a magatok által felderített, megismert hely maradandóbb élményt nyújt.

Dr. Cholnoky Jenő földrajztudós az 1900-as évek elején így írt Tihanyról:

„Tihanyt a természet is, meg a történelem is olyan emlékekkel ruházta föl, hogy nagyon is megérdemli a félsziget azt, hogy Nemzeti Parknak nyilvánítsuk s minden tekintetben méltóan rendezzük be az idegenforgalom számára.”

A Balaton-felvidéki Nemzeti Parkot 1997. szeptember 23-án hirdették ki.
Tihany 1952 óta Tájvédelmi Körzet, része a nemzeti parknak.

Feladatlapunk a Művelődésház — Apátság templom — Forrás-barlang — Batthyány utca — Visszhang-domb — Néprajzi Múzeum útvonalon fűzi fel a látnivalókat. Az utolsó oldal térképe segít Benneteket a tájékozódásban. Jó barangolást!

Csapat neve: _____

Csapattagok: _____

1. Indulásnál egy nagy szürke épület előtt álltok, ez ma Tihany kulturális központja. Írjátok le a falára helyezett tábla szövegét! _____

2. Az apátság irányába haladva, jobbra egy sárga épülethez értek. Menjetek át az úton, nézzetek vissza a házra. Az egykori apátsági orvos lakóháza a XIX. század elején klasszicista stílusban épült. Mi utal erre? _____

Ma milyen célokat szolgál? _____

Kiről nevezték el Tihany főutcáját? _____

3. Menjetek fel a lépcsőn. Melyik térre érkeztetek? _____

4. A templom falán egy kis táblát találtok. Írjátok le a tartalmát! _____

A kőkeretes bejárat fölött Lécs Ágoston Apát monogramját (Augustinus Lécs) és címerét látjátok, amely a templombelsőben is megtalálható, és a tihanyi kolostor címerévé vált: egy főpap horgonyt nyújt a viharban hánykódó hajó utasainak.

Mit jelképez a címer? _____

5. Szedjétek rendbe a ruhátokat, menjetek be a templomba, és üljetek le a padba!

A mai apátság helyén Tihany alapítása után (1055) monostort és királyi temetkezőhelyet építtetett I. András királyunk, amelyet bencés szerzeteseknek adományozott. A környék védelmére a XIII. században várat emeltek, amelynek falát a korabeli templomhoz illesztették. A török időkben fontos végvári szerepe volt, bár várőrsége a 100 főt soha nem haladta meg (a templom puskaporraktár lett, több mint 100 évig), sohasem tudták huzamosabb ideig elfoglalni a törökök. A bécsi udvar azonban 1702-ben leromboltatta. Az építőanyagából emelték a mai templomot, amely 1754-ben készült el. A bencés rend - az évszázadok során többszöri feloszlás után - 1990-ben visszakapta az apátságot.

Miért rendelte el I. Lipót a magyarországi várrombolásokat? _____

Milyen stílusban épült az apátság? _____

Milyen jegyek utalnak erre? _____

A szemben lévő főoltár készült el elsőnek a berendezési tárgyak közül 1757-ben. Érdekessége, hogy minden része fából van. Márványt utánozva festették be. Oszlopai között a rendalapító Szent Benedek, testvére Szent Skolasztika, Szent István és László szobrai láthatók. Az oltárkép Szent Ányos püspöknek, az apátság védőszentjének megdicsőülését ábrázolja. Mit jelent a megdicsőülés szó? _____

A kis oltárok közül kettő majdnem minden katolikus templomban előfordul. Melyek ezek? _____

A mennyezetképeket Lotz Károly, Deák-Ébner Lajos és Székely Bertalan festették. A templom ékessége a szószékkosár, amelynek alján - az egyháztudósok szobrait - Szent Ambrust, Gergely pápát, Jeromost, Ágostont láthatjuk. Mit tartanak a kezükben? _____

A belső famunkákat (a rokokó mellvédrácsot, az orgonaszekrényt, a kisoltárokat, a szószéket...), amelyeket szintén márvány ill. arany festékekkel láttak el, 25 éven át Stulhoff Sebestyén készítette, ingyen az apátságnak. Hűségéért halála után a templom hajója alatti szerzetesi kriptában temették el 1779-ben.

A templom orgonaszekrénye a mellvédráccsal 1765-ben készült el. Az orgonát 1993-ban újraépítették. A zenélő angyalok jellegzetes kísérői a barokk orgonának.

A boltív feletti falat a Lécs-féle apáti címer díszíti. Hol láttatok hasonlókat? _____

6. Menjetek le az altemplomba a szemben lévő lépcsősor bal oldalán!

Az 1055-ben megépített román stílusú altemplom megőrizte eredeti formáját, egyik legértékesebb műemlékünk. Melyek a román stílusjegyek? _____

Írjátok le a sírfeliratot! _____

A sírral szemben a falon az alapítólevél másolata látható, amely a legrégebbi írott magyar nyelvemlékünk. Latin szövegében kb. 100 magyar szó, rag, képző található.

Mikor íródott? _____

Milyen írásos nyelvemlékeink vannak még? _____

Hol őrzik az eredeti alapítólevelet? _____

7. Balra a lépcsőn menjetek fel, és nézzétek meg a IV. Károly-emlékszobát! Az épület ezen része már a bencés rendház.

IV. Károly (1887-1922), az utolsó magyar király (dr. Habsburg Ottó édesapja) 1921 őszén másodszor kísérelte meg visszatérését a trónra, amely kudarccal járt. Elfogták és feleségével október 26-án ide, az apátságba szállították. Itt élt fogolyként öt napig, amely után a Portugáliához tartozó távoli Madeira szigetére száműzték, ahol pár hónappal később elhunyt. Ki volt ebben az időszakban Magyarország kormányzója és miniszterelnöke? _____

Mi történt 1920. június 4-én? _____

A szobában találtok egy 1781-ből való térképet a félszigetről. Milyen különbségeket láttok a félsziget akkori és mai képe között? _____

Nézzétek meg a tárlóban lévő éremgyűjteményt! Tartalmaz a XII. században forgalomban lévő fémpénzt is, amelyhez hasonlót a Barátlakásoknál is találtak az 1980-as feltárásnál!

Milyen pénznem volt akkor, a XII. században forgalomban Magyarországon? _____

Írjátok le a szoba falán lévő fekete tábla szövegét!

Hogy hívják az apátot, akit a festmény ábrázol? _____

Haladjatok tovább, és nézzétek meg az apátság időszakos kiállításait is!

8. Kinek az alkotásai láthatók lent a kőtarban? Hogy tetszettek? _____

9. Utatok a Rege udvarban lévő kiállítás felé folytatódjon! Kinek a képei láthatók? _____

Melyik kép nyerte meg a tetszéseket? _____

10. Ismét visszaértek az I. András térre. Az apátsággal szemben pár lépcsőn lefele haladva egy fokozottan védett barlangot láttok. Milyen barlang ez? _____

Rajzoljátok, és írjátok le röviden a működését!

Hol láthatók a félszigeten hasonló kúpok? _____

11. A Forrás-barlangtól balra I. András és felesége szobrát látjátok. Hogy hívták a feleségét, és milyen származású volt? _____

Ha elfáradtatok, pihenjete meg egy kicsit a Csokonai-ligetben!

II. Barangolás Tihanyban, faluismereti feladatlap

1. I. András szobrát jobbról megkerülve a Batthyány utcán menjetek tovább a fazekas ház felé. A népi lakóház udvarán sokféle kerámiát láttok, amely Barth Lídia munkája, aki 1968 óta él, és dolgozik Tihanyban. Az ő eredeti mintája a kék-fehér minta.

Mit gondoltok, éltek-e fazekasok a régmúlt időkben Tihanyban? Indokoljátok döntéseteket!

Hogy készül a kerámia? _____

Milyen jegyek utalnak a ház műemlék jellegére? _____

Utatok során figyeljétek a díszes „kéményfedőket”, és rajzolva gyűjtsétek az utolsó előtti lapra!

Miért építettek és építenek még ma is a kéményekre „fedőt”? _____

2. Tovább haladva a halászcéh háza (Batthyány u. 20.) előtt egy táblát találtok, amely a műemléképület múltjáról mesél.

Melyik halászcéh háza volt az épület? _____

Miért így hívták őket? _____

Mit csináltak itt a céh tagjai? _____

Mikor épült a ház, és melyek a jellegzetes tihanyi jegyei? _____

3. A Babamúzeumot elhagyva a Visszhang utcán rövidesen a Kálvária-dombhoz értek. Itt IV. Károly utolsó magyar királyunk is sétált 1921 októberében, amikor pár napot a félszigeten raboskodott. A kálváriát az ő emlékére állították közadakozásból 1926-ban. A stációkat 1960-ban az akkori tanácselnök asszony leromboltatta, a visszaállítás 2000 őszén történt meg. A domb tetejéről hiányzó szobrokat fakeresztel jelölték, amelyeket később szeretnének pótolni. Az eredeti szobrok a sümegi temetőben vannak, az ottani önkormányzat sajátjának tekinti őket.

Hány stáció mutatja be Jézus életét? _____

4. Az óvoda előtt elhaladva, amely az ország egyik legszebb gyermekintézménye, a Visszhang-dombra értek.

Mi a domb másik neve? _____

Kik írtak róla költeményt? _____

Ki készítette az itt látható Visszhang című szobrot? _____

A visszhang Tihany egyik legismertebb jelensége, az apátság megépítése óta létezik. A domb-ról elkiáltott szavak a templom oldaláról verődnek vissza, 2 másodperc alatt megtéve a 700 méteres távolságot. A múltban a falu kisbírója vagy a helyi gyerekek kiabáltak egy-két kraj-cárért a kirándulók kedvében járva. Ma már gyengült a visszhang a beépítés és a felnövő fák miatt.

Többen, erősen, kiáltsatok néhány szótagot, és maradjatok pár másodpercig csendben!

5. A Pisky sétányon haladjatok tovább! Pisky István várkapitány vezetésével a török harcok idején a zsoldosok minden csatát megnyertek. Az ősközséget nem tudta elfoglalni a török, ellentétben az Apáti és Újlak nevű félszigetbéli kis falvakkal. A XI. században keletkezett Apáti nevű falu feladata volt, hogy a félsziget „nyakánál” a befele vezető utat ellenőrizze. Templomromját a századok folyamán többször felújították, ennek köszönhetően 2001-ben alkalmassá vált istentiszteletek tartására. Lent a révnél, Újlak falucskában révészek, halászok éltek. Templomukból - a mai Club Tihany közelében - csak egy fal maradt meg.

6. A sétányon menjetek be a Néprajzi Múzeumba, és nézzétek meg a parasztgazda és a halászcéh házát, hallgassátok meg, hogy a nénik mit mesélnek, és utána kíváncsiskodjatok! Ez a két nagyon öreg ház sokat mond a régi tihanyi paraszti világról.

A félszigeten szegény emberek éltek, halászatból, szőlészetből és részben állattartásból. Nagyon híresek voltak a tihanyi halászok!

Rajzoljátok le a lakóház jellegzetes tihanyi bejáratát!

Mikor és miből épült a ház? _____

Írjátok le pár érdekes nevű használati tárgyat, s azt is, hogy mi volt a funkciójuk! _____

Közülük melyiket használjuk még ma is? _____

Milyen a szabadkéményes konyha? _____

Menjetek át a halászcéh házhoz, és gyűjtsétek össze a halászati eszközök nevét!

Miért hívták a konyhát füstös konyhának? _____

Milyen ételeik voltak a halászsoknak? _____

Írjátok le a szoba berendezési tárgyait! _____

Melyik hal a „látott hal”, és miért? _____

(Mielőtt távoztok, köszönjétek meg a néniknek a kedves tájékoztatást!)

7. Utatokat a templom felé folytassátok, gyönyörködjétek a csodálatos kilátásban.

Tihany varázsa sok művészt ihletett meg. Soroljátok fel néhányat (alkotásaikkal)!

8. Egy gyönyörű mesével szeretnénk búcsúzni: Garay János regéjében olvashattok a kecskekörömről.

Mit hívnak „kecskekörömnek”, és hogy kapcsolódik Tihanyhoz? _____

Kéményfedő gyűjtemény:

Kirándulásaitok során nyitott szemmel és füllel, a szépségre fogékony szívvel járjatok! Ne hagyjatok mást magatok után, csak a lábatok nyomát, és ne vigyetek el mást, csak az emlékeiteket!

1. A régi szép időkben
Egy szép királyleány
Aranyszőrű kecskéket
Őrzött Tihany fokán.
2. Sok kinccsel ért fel a nyáj
Mely a hegyen legel.
Még többel a leányka
Szépsége ékivel.
3. Szemének, éj-hajának,
Arcának párja nincs:
Csak rózsabimbó ajakán
Van néma bús bilincs.
4. „Adj szép leány nyájadból
Egy csésze friss tejet
Beteg fiam számára,
S megoldom nyelvedet.”
5. Szólt Balaton tündére,
Az ősz hullámkirály,
Ajkáról térdig érvén
A hófehér szakáll.
6. Adott tejet fiának
A szép királyleány
S a szót a víz királya
Megoldotta ajakán.
7. S csengőbb lön szép ezüstmél,
A méznél édesebb
A szép leány beszéde:
Meggyógyult a beteg.
8. De büszkeség kapá meg
A leánykát a vad negéd
Hallván, mi szép, mi bájos
Most ajakán a beszéd.
9. Mint pénzfukar kincsével
Bánt nyelve bájjal:
Nem zenge csak magának
E csattogányi dal.
10. Isten dicsőségére
Meg nem nyitotta azt,
Szegénynek vigaszára
Nem zenge lány vigaszt
11. Testvérnek és barátnek
Irigyen zárta be,
Az esdő szerelemnek
Nem nyílt meg kőszíve
12. Amily hamar megnyerte
Sok ifjúnak szívét,
A rózsaláncot gőge
Oly rögtön tépte szét.
13. Csak egyet vitt sírjába
A mélyebb érezt:
Fiát a tókirálynak,
Ki érte elepedt.
14. Az aranyszörű nyájnak
Tejéből itt szegény
Bűvös varázsszerelmet,
Mely méreg lett szívén.
15. A tónak ősz királya
Haragra gyúlt ezért.
A bérctől a leányra
S a nyájra átkot kért.
16. A bérc tüzet bocsátott,
A sziklája mind kigyúlt:
Három nap, három éj, mint
Ítélet napja dúlt.
17. A nyáj a Balatonba
Rohant, de bennveszett-
A tó máig is kihányja
A kecskekörmöket.
18. A lányt pedig örökre
Bűbáj kötötte meg,
Foglyául tartá máig,
Ki tudja, mely üreg?
19. Szemmel nem látja senki,
Kézzel nem fogható-
De bárki megszólítja
Visszhangja hallható.
20. Mert büntetésül mondta
A tündér átka ki:
Hogy nyelvével lakoljon,
Mellyel vétett neki.
21. S ki csengő szép szavával,
Kevélyen visszaélt,
Istennel és emberrel
Negédből nem beszélt.
22. Most - bárki szóljon hozzá
Bár gazdag és szegény:
Felelni köteles rá
E bércnek tetején.

„Jobb lenne el sem mondani, mi történt ezután, s milyen szörnyű sors érte a tündöklő mosolyú királylányt. A hullámkirály féktelen haragra gerjedt. Felkorbácsolta a Balatont, s házmagas hullámokkal ostromolta a tihanyi partot. Szólt bátyjának, a sziklakirálynak. Megnyílt a föld, izzó sziklák lövelltek az égre, tüzet okádtak a tihanyi hegyek, égő szurokpatakok folytak le a selymesfüvű legelőkön, s a nyáj, a híres aranynyáj a tűzhalál helyett a vízhalált választva, belevetette magát a tóba, és örökre eltűnt az emberek szeme elől. Körmeiket, a tihanyi kecskekörmöket mindmáig kiveti a víz.

Nyoma veszett a tündöklő mosolyú, gyöngyöző szavú királyleánynak is. Talán egy barlangba, talán egy fa odvába húzódott a tűzvihar elől, s ott érte utol a hullámkirály átka. Látni nem látja senki, de hangja a tihanyi visszhang szavában máig is hallható. Aki gőgjében a szép szót embertársaitól megtagadta, most válaszolni köteles mindenkinek, gazdagnak és szegénynek, szépnek és rútnak, egészségesnek és elesett nyomorultnak egyaránt. Akár kedveskednek neki, akár kaján csúfnevekkkel illetik, akár szánják, akár káromolják: a visszhangnak hallgatnia soha többé nem szabad.“

Rege a tihanyi visszhangról (részlet)

III. Barangolás a Tihanyi-félszigeten, természetismereti feladatlap

Id. Lóczy Lajos földrajztudós az 1800-as évek végén így írt Tihanyról:

„Ősrégi templomával, kilátópontjaival, visszhangjával, kecskekörmeivel, kerületének és belsejének sokféle térszíni és vulkánológiai változásaival Tihany félsziget az egész Balaton-környék, sőt a Dunántúl gyöngye.”

A félsziget kimagasló értékeit felismerve itt létesült hazánk első tájvédelmi körzete 1952-ben. Ma a Balaton-felvidéki Nemzeti Park része, amely 1997-ben alakult.

Jó tanácsok!

A kirándulásra kényelmes, vízálló cipőben menjete. Az élővilág megfigyeléséhez jó, ha van távcsövek, íróeszközök. A keletkezett szemetet vigyék magatokkal, és ha lehetőségetek van, otthon szétválogatva gyűjtsétek.

Feladatlapunk a Hajóállomástól a Kiserdő — Belső-tó — Aranyház — Tihany falu útvonalon vezet végig és fűzi fel a látnivalókat. A terepen felfestett turistajelzések segítenek a kirándulni vágyóknak a tájékozódásban (piros kereszt).

Kirándulásaitok során nyitott szemmel és füllel, a szépségre fogékony szívvel járjatok!

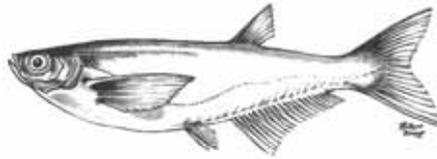
Ne hagyjatok mást magatok után, csak a lábatok nyomát, és ne vigyetek el mást,
csak az emlékeiteket!

1. Állomás: A Hajóállomás

A félszigeten az emberek az idegenforgalom megindulásáig (1960-as évek) halászatból, szőlőtermesztésből, és kevéssé az állattartásból éltek. Egy fajta hal halászatáról különösen híresek voltak a tihanyi halászok.

1. Melyik ez a hal? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (aagrd). _____

2. Miért hívják „látott halnak” ezt a csillogó színű, kb. 30 cm-re megnövő halat?

3. Körbenézve, a virágágyakban mindenütt látható egy gyógynövény, amelyből több hektárt nyit telepített a Csúcs-hegy oldalába Bittera Gyula az 1920-as években.

Melyik ez a növény, és mire használható a párlata?

2. Állomás: A Balaton-part

Induljatok el a sétaúton, és valahol a part közelében telepedjete le!

1. Hogyan és mikor keletkezett a Balaton? A helyes válasz betűjelét karikázzátok be!

- a. Szél mélyítette medrét — kb. 25 ezer évvel ezelőtt.
- b. Árkos süllyedéssel — kb. 15-17 ezer évvel ezelőtt.
- c. Kéregmozgás következtében lesüllyedt medencében — kb. 5 ezer évvel ezelőtt.

2. Miért nem látható a tó alja már a partközelen sem? _____

3. Milyen tényezők veszélyeztetik a Balaton vízminőségét? _____

4. Hol a legmélyebb a Balaton, és kb. hány méter mély? _____

5. Melyik folyó gyűjti a legtöbb vizet a Balatonba? _____

6. Melyik az a zsilip, amelyet 1863-ban építettek, és a tó vízszintjét szabályozzák vele ma is?

7. Mi a szerepük a balatoni nádasoknak? _____

Sajnos pusztul a balatoni nádas. A szétszabdalt nádas csomókban áll, és a nádtorzsát (gyökere-
ret) a hullámozás kifordítja (babásodás). Ezt a jelenséget az Óvár oldalából, fentről jól megfi-
gyelhetitek.

8. Gyűjtsétek össze a Balatonról szóló népdalokat, és amelyiket a legtöbben ismeritek,
énekeljétek el! _____

3. Állomás: A Ciprián-forrás és környéke

Menjetek be az erdőbe, és az utatok során figyeljétek a fákat, bokrokat!

Az itt látható erdő az évszázados emberi beavatkozás nyomán (irtás, sarjztatás, legeltetés)
nem mutatja az egyik hazai erdőtípus jellegzetes vonásait sem. Az ilyen területre mondják,
hogy jellegtelen származék-erdő.

1. Milyen fa- és cserjefajok fordulnak elő itt? Keressétek meg a párokat és megtudjátok!

fekete	kőris
bibircses	kecskerágó
virágos	galagonya
csíkos	dió
egybibés	som
saj	juhar
ostormén	meggy
húsos	akác
mezei	bangita
fehér	fenyő
közönséges	kecskerágó

2. A képen látható apró, védett csigafaj itt igazi érdekesség. Mi a neve? A zárójelben lévő
betűk helyes sorrendje megoldást ad (uainygt aóiajtsccsg).

3. Mi befolyásolja a félsziget egyetlen forrásának vízminőségét és vízmennyiségét?

Karikázzátok be a helyes válaszok betűjelét!

- a. A Balaton vízállása.
- b. A forrás fölött húzódó területeken végzett szőlőművelés, amely vegyszerhasználattal is jár.
- c. A csapadék mennyisége.
- d. Az óvári üdülőövezetben keletkező szennyvíz.
- e. Tihany község csatornázottsága.
- f. A sétaút erős taposottsága.

A kérdés helyes megválaszolása után számotokra is kiderül, hogy iható-e a Ciprián-forrás vize napjainkban. Kirándulásaitok során az utatokba kerülő forrásból csak akkor igyatok, ha az tiszta vízű, és nincs település vagy istálló közelében!

4. Állomás: A barátalakások

1. Milyen felszínalakító erő játszott szerepet a félsziget kialakulásában? A helyes válasz betűjelét karikázzátok be!

- a. szélmozgás
- b. esőzés
- c. vulkáni tevékenység

2. Milyen kőzetrétegbe mélyítették celláikat az 1055 után a félszigetre érkező orosz szerzetesek? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (aauabzlttf). _____

3. Miben különbözik jelentősen a tihanyi földtörténet a Tapolcai-medence tanúhegyeinek kialakulásától? _____

4. Melyik az a másik, a Balaton-parton gyakorinak mondható, eltérő színű és korú kőzet, amely helyenként megtalálható a rétegsorban? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (eiprm ööooövrshmkk). _____

Ortodox keresztény remetek vájták ki hálóhelyeiket, kápolnájukat és ebédlőtermüket itt az Óvár oldalában. A XI-XIV. század között éltek itt. Az 1982-ben feltárt sírgödrök bizonyítják, hogy ide is temetkeztek.

5. Milyen célokat szolgált a képen látható cellacsoport?

6. Miért hagyták el a cellákat a szerzetesek? _____

7. Rajzoljátok le a legjobban tetsző barlangbejáratot!

Felfelé haladva az Óvár oldalából a Balatonra lenézve láthatjátok, hogy a partszegély mentén hogyan csomósodik, pusztul a balatoni nádas.

8. Körülöttek a sziklagyepekben számtalan védett növény él. Melyek ezek a virágok?

9. Írjátok le azoknak a növény- és állatfajoknak a nevét, amelyiket felismertétek! Jegyezzétek melléjük az ismertetőjegyeiket is! _____

5. Állomás: Az Óvár-tető

Közép-Európa legrégebbi földvára, árok- és sáncrendszere (kb. ie. 1000-ból való) háborús körülmények között a környék lakóinak biztosított menedékhelyet. A tetőről csodálatos a kilátás. A félsziget belsejében jól látszanak a szőlősorok, amelyek terméseiből a tulajdonosaik ma is kiváló minőségű bort készítenek.

1. Milyen magasan vagytok tengerszint felett? A helyes válasz betűjelét karikázzátok be!

- a. 450 m
- b. 320 m
- c. 219 m

2. Mely három tó járul hozzá a tihanyi táj szépségéhez? _____

3. Miben különbözik egymástól a félsziget két beltava? _____

4. Honnan származik ezen tavak vízkészlete? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (aatlj és aaéicspdkvz). _____

Ereszkedjete le az Óvárról, és menjete át a műúton, fel a Kiserdőre!

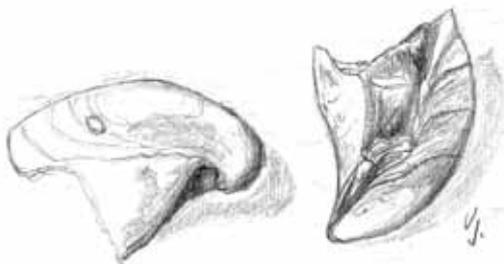
6. Állomás: A Szélmarta sziklák

1. Miről “tanúskodnak” a sziklák a Kiserdő északi oldalán? _____

2. Milyen tulajdonságai vannak a félszigetet alkotó szürke alapkőzetnek? A helyes válasz betűjelét karikázzátok be!

- a. kemény kőzet
- b. puha, jól faragható
- c. nehezen faragható

3. Mi a kecskeköröm, és hogyan kapcsolódik Tihanyhoz?

4. Ki írt regét vagy mesét a kecskekörömről? _____

7. Állomás: A Kiserdő-tető

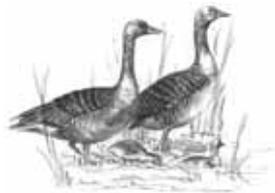
A sziklák tetejéről letekintve csodálatos panoráma tárul elétek. A távolban a Badacsony és a Hegyestű, északnyugatra a Kab-hegy, előttetek a Balaton-felvidék medencéi és hegyei húzódnak. Szemben, már a félszigeten a Csúcs-hegy, Nyereg-hegy, Apáti-hegy magasodik, amelynek öblében terül el a tihanyi öreg levendulás mintegy tízhektáros területen. Közvetlen alattatok nádasokkal, apró vízfoltokkal tarkított kerek medence, a Külső-tó látszik.

1. A tó kialakulása a vulkáni működéshez kapcsolódik. Az alábbi felsorolások közül karikázzátok be az igaz állítás betűjelét!

- a. A Külső-tó a hajdani kitörési centrum területén keletkezett mélyedés, amelyben a talaj- és csapadékvíz összegyűlt.
- b. A tó medrét a vulkáni működés után keletkezett szélvihar mélyítette.
- c. A tó medrét a vulkáni működés után elkezdődő esőzés vájta ki.

Ez a tó jól példázza a tavak természetes feltöltődésének folyamatát. Az elmúlt évek csapadékhiányos időjárása következtében a tavon a nádas területe megnövekedett.

2. A Külső-tó a félsziget egyetlen fokozottan védett területe. A képen látható madarak is fészkelnek itt. Nevezzétek meg őket!

3. Különítsétek el a felsorolt madarakat a megfelelő csőr- és lábtípus alapján (ezek a madarak gyakran láthatók a tó körül)!

Szürke gém, barna rétihéja, bölömbika, szarka, vörös gém, tőkés réce, nádirigó, szárcsa, nyári lúd, nagy kócsag.

a. Egyenes, lándzsa alakú csőr és gázló láb: _____

b. Tépőcsőr és ragadozó-markoló láb: _____

c. Lemezes csőr és úszóhártyás láb: _____

d. Erős, vastag csőr és a lábujjak két oldalán karéjos úszóhártyás láb: _____

e. Erős csőr és szökdécselő láb: _____

f. Erős, vastag csőr és erős lépegető láb: _____

4. Milyen összefüggést láttok a madarak csőr- és lábtípusánál? _____

5. Húzzátok alá a felsorolt madarak közül a gémféléket!

6. Írjátok le az általatok látott madarak nevét és ismertetőjegyét!

7. Egy fokozottan védett emlős is gyakori vendég a tavaknál. A hal a kedvenc eledele. Ki ő? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (iavdr). _____

8. Melyik regényét írta Fekete István erről az emlősről? _____

9. A Külső-tóban is él Magyarország egyetlen őshonos teknősfaja. Melyik ez? _____

Ne feledjétek, hogy Magyarországon minden hulló és minden kétéltű védett!

8. Állomás: A Belső-tó

A terület vízkészletét a lefolyástalan medencében összegyűlő csapadékvíz adja. A tó ma horgászati célokat szolgál. A jelenlegi látványt részben a közvetlen emberi beavatkozás okozta.

1. Milyen beavatkozásokat vettetek észre? _____

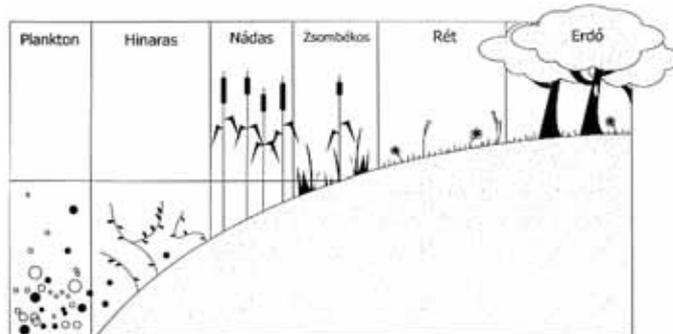
2. A tó halállományát mesterségesen telepítik. Keressétek meg a sorok között a tóban élő halak nevét!

Z	D	É	V	É	R	K	E	S	Z	E	G
E	Z	Ü	S	T	K	Á	R	Á	S	Z	P
N	F	O	G	A	S	S	Ü	L	L	Ő	O
G	E	P	N	M	H	Í	N	Á	R	O	N
Ő	S	C	S	U	K	A	T	I	L	I	T
I	N	H	A	R	C	S	A	F	Ü	L	Y

3. A halak a vízi életmódhoz alkalmazkodtak. Miből látjuk ezt? _____

4. Írjátok le (a tóban élő fajok közül) a nem honos halfajok nevét! _____

A tavaknál vízmélységtől függően kialakul egy jellegzetes növényzeti övezetesség (partmenti zonáció). Ezt megfigyelhetitek a rajzon is. A zonáció víz felőli részén lebegő hínárnövényzet van, amelyet itt a Belső-tavon a halak kiesznek.

(Felföldy, 1943)

5. A felsorolt élőlényeket kössétek össze az élőhely-típusokkal, és az állatok meghatározott fajokat írjátok be az üres helyekre!

a. Plankton nád, nádirigó, _____

b. Hínaras sziki káka (zsióka), állaspók, _____

c. Nádas süllőhínár, tavibéka, _____

d. Zsombékos vízibolha (Daphnia), kékalgák, _____

e. Rét molyhos tölgy, szajkó, _____

f. Erdő tövises iglice, cickafark, _____

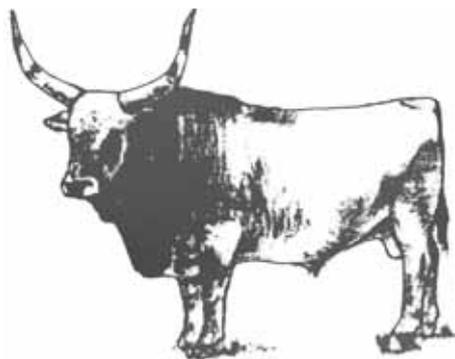
A félszigeten nem élnek mérges kígyók, de siklók (kerek pupillájuk és egyenletesen elvékonyodó farkuk van) fán és vízben is.

6. Melyek ezek a siklók? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje adja a megoldást.

a. Erdős területek lakói (eird, érz): _____

b. Vízhez kötődő siklók (oákcks, íívvz): _____

7. A Belső-tó partján szürke magyar szarvasmarhák legelésznek (népies nevük szilaj marha)

Milyen tulajdonságai vannak ennek a régi magyar fajtának? _____

8. Mit jelentenek a következő fogalmak?

gulya: _____

bika: _____

ökör: _____

borjú: _____

üsző: _____

tehén: _____

tinó: _____

9. Ki a szerzője, és mi a címe a következő idézetnek?

„Udvaron fehérlik szőre egy tehennek:
A gazdasszony éppen az imént fejé meg,
Csendesen kérődzik, igen jámbor fajta,
Pedig éhes borja nagyokat döf rajta.”

Szerző: _____

Cím: _____

9. Állomás: Az Aranyház

A tópartról a turistajelzést követve az erdőben eljuttok a gejzirkúpokhoz.

A Belső-tótól délre eső területen található a legtöbb ilyen képződmény a félszigeten.

1. Melyik közülük a legnagyobb, és miről kapta a nevét?

2. Hogyan keletkeztek ezek a különleges formájú kúpok? Az alábbi felsorolások közül karikázzátok be az igaz állítás betűjelét!

- a. A félszigeten zajló vulkáni működés melléktermékeként alakultak ki.
- b. A vulkáni utóműködés során a felszínre ömlő forró vízből a hirtelen nyomás- és hőmérsékletcsökkenés hatására kicsapódott a kőzet építőanyaga.
- c. A kiömlő láva megszilárdult és a savas esők kifehéřítették és kimarták a kőzetet.

3. Mi a gyűjtőneve ennek a világos színű, kemény kőzetnek? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje megoldást ad (eíigjzrt). _____

4. Soroljátok fel hévforráskúpokat a félsziget területéről! _____

A terület csodás földtani képződményei egyedülállóak Európában. Ennek elismeréseként az Európa Tanács 2003. július 1-jén a félsziget értékes természeti kincseinek Európa Diplomát adományozott.

Ezzel a kitüntetéssel olyan európai védett területek kerülnek az Európa Tanács védnöksége alá, amelyek geológiai, biológiai vagy tájképi sokfélesége Európában kiemelkedő.

2003-ig 23 európai országban 62 védett természeti terület nyerte el a diplomát.

Magyarországon, a Tihanyi-félszigeten kívül még kettő Európa Diplomás Terület van.

5. Melyek ezek? A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje segíti a megoldást (Ioaóplytrnc, éáoSznsk). _____

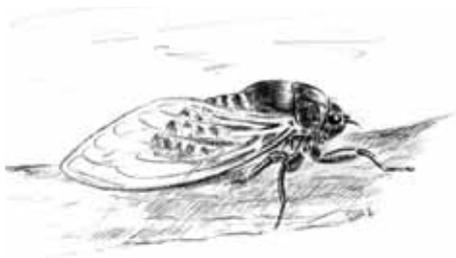
6. Melyek a magyarországi Európa Diplomás Területek nevezetességei?

Az alábbi fajok gyakoriak a félsziget ezen részén is, bár idős példányt keveset látni belőlük. A terület ma is őrzi a hajdani állattartás nyomát.

7. Írjátok nevüket a vonalra terméseikkel! A zárójelben lévő betűk helyes sorrendje a fák termésének megoldását adja (eeélpndk, ieeéekrlpndk, amkk).

8. A nyári nagy melegben kirándulók hangos, szinte fülsüketítő „cicergésre” figyelhetnek fel, amely a fákról hallható. Mi adja ezt a hangot? Az alábbi felsorolások közül karikázzátok be az igaz állítás betűjelét!

- a. Óriás énekes kabócák.
- b. Sáskák.
- c. Kétszárnyúak, zengőlegyek.

9. Írjátok le az utatok során látott rovarok nevét, és jegyezzétek fel az ismertetőjegyeiket is!

A nagy munkában biztosan elfáradtatok. Pihenésképpen egy játékot ajánlunk figyelmetekbe, amelyet menet közben is el tudtok játszani.

A játék címe: Jut eszembe...

A vezetőök kezdi a játékot, azt mondja: a vízről a Balaton jut eszembe. Egy gyermek folytatja: *a Balatonról a hal jut eszembe*. A következő: *a halról a „látott hal” jut eszembe...* stb. A nap során látott, hallott élőlények, események szerepeljenek. Mindaddig mondjátok, amíg mindenkire sor nem kerül!

Reméljük, hogy hasznosan és kellemesen töltöttétek az időt. Gyertek vissza máskor is, és keressetek új érdekességeket Tihanyban!

Rajzoljátok le élményeiteket, így készül a félsziget „öröm és bánat térképe”!

IV. Totó a Tihanyi-félszigetről

1. Melyik felszínalakító erő játszott főszerepet a félsziget kialakulásában, és hol volt ennek a tevékenységnek a központja?

1. a szélmozgás—Csúcs-hegy
2. az esőzés—Tihany falu
- x. vulkáni tevékenység —Külső-tó

2. Melyek a félsziget fő alkotó kőzetei és őshonos fafajai?

1. dolomit, gránit — bükk, mezei juhar, tölgy
2. vöröshomokkő, dolomit — tölgy, sajmeggy, vadrózsa
- x. bazalttufa, gejzirit — molyhos tölgy, mezei juhar, virágos kőris

3. Mi a tihanyi kecskeköröm?

1. A félszigeten egykor legeltetett kecskék elhagyott körömmaradványa.
2. A Congeria nevű csiga maradványa.
- x. A Congeria nevű kagyló maradványa.

4. Hogyan nevezzük a vulkáni utóműködés során a felszínre lépő hévíz oldott anyagából kicapadó kőzetet, és az abból keletkezett kúpot?

1. mészkő—iszapkúp
2. gejzirit—hévforráskúp
- x. lávakő—kiskúp

5. Melyik a félsziget legnagyobb hévforráskúpja, és miről kapta a nevét?

1. az Aranyház — a rajta lévő sárga gombáról
2. az Aranyház — a rajta lévő sárga zuzmóról
- x. a Csúcs-hegy — a rajta lévő sárga zuzmóról

6. Milyen a félsziget éghajlata, és mely növények mutatják ezt?

1. szubmediterrán — vetővirág, selymes peremizs, levendula
2. kontinentális — borostyán, pipitér, varjúháj
- x. szélsőséges — lándzsás útifű, ördögsekér, mezei zsálya

7. Mekkora a félsziget területe, ki és mikor alapította az apátságot?

1. 20 km hosszú, 10 km széles — I. László, 1514-ben
2. 5 km hosszú, 2,5 km széles — I. András, 1055-ben
- x. 27 km hosszú, 12 km széles — I. András, 1032-ben

8. Hogyan keletkezett a Balaton, és mekkora a területe?

1. kéregmozgás következtében lesüllyedt medencében — 700 km²
2. árkos süllyedéssel — 595 km²
- x. a szél mélyítette medrét — 595 km²

9. Hol legmélyebb a Balaton, és mennyire?

1. a tihanyi révnél — 20 m
2. a tihanyi hajóállomásnál — 22 m
- x. a tihanyi „kútnál” — kb. 10 m

10. Mi Közép-Európa legnagyobb tavának fő vízgyűjtője és kivezetője?

1. a Duna — Zala folyó
2. a Balaton — Sió-csatorna
- x. a Zala folyó — Sió-csatorna

11. Jelenleg hány Nemzeti Park működik Magyarországon, és mi a természetvédelem címermadara?

1. 8 — lisztes kankalint
2. 9 — nagy kócsagot
- x. 10 — nagy kócsagot

12. Kiről nevezték el a tihanyi sétautat, és mivel foglalkozott a névadó?

1. Chonoky Jenőről — földrajztudós
2. id. Lóczy Lajosról — földrajztudós
- x. id. Lóczy Lajosról — történész

13. Milyen honos háziállatok legelnek a Belső-tó partján, és hogy hívják ennek az állatnak a nőivarú borját?

1. szürke marhák — tinónak
2. magyar szürke szarvasmarhák - üszőnek
- x. szürke marhák — tehénnek

13+1. A BfNPI emblémájában milyen faj szerepel?

1. lisztes kankalin
2. nagy kócsag
- x. szártalan kankalin

V. Totó a balatonfüredi Lóczy-barlangról

1. Kiről nevezték el a balatonfüredi barlangot, és mivel foglalkozott a névadó?

- 1. Chonoky Jenőről, aki földrajztudós volt.
- 2. Id. Lóczy Lajosról, aki földrajztudós volt.
- x. Id. Lóczy Lajosról, aki történész volt.

2. Hogyan alakul ki egy barlang?

- 1. Az oldódó kőzetekből a víz üreget mélyít ki.
- 2. Bányászat útján.
- x. A szél és a víz pusztító munkája alakítja ki.

3. Melyek a balatonfüredi barlang kialakulásának körülményei?

- 1. A föld mélyéből feltörő hévforrások oldották ki a barlangot.
- 2. Az ősember vájta.
- x. A felszíni repedések mentén a leszivárgó csapadékvíz üreget mélyített.

4. Mi a bizonyítéka annak, hogy ezt a barlangot melegvíz mélyítette?

- 1. A mészkőpadok repedezett, ferde helyzete.
- 2. A barlangban több helyen látható félgömb alakú bemélyedések, és néhol a falakat borító borsókő képződmények.
- x. A barlang keletkezésének bizonyítékai ma már nem láthatók.

5. Milyen kőzet a terület alapkőzete, és hogy nevezik a barlang fölött húzódó hegyet?

- 1. Mészkő — Tamás-hegy.
- 2. Gejzirit — Tamás-hegy.
- x. Mészkő — Csúcs-hegy.

6. Hogyan keletkezett ez az alapkőzet?

- 1. A Balaton-felvidék formáját kialakító vulkáni tevékenység melléktermékeként jött létre.
- 2. Utóvulkáni tevékenység során vált ki.
- x. Kb. 230 millió éve a tengervízből kicsapódott mészszipap üledékeként alakult ki.

7. A balatonfüredi barlang, vagy a Balaton alakult ki előbb?

- 1. A barlang.
- 2. Azonos földtörténeti időszakban jöttek létre.
- x. A Balaton medre.

8. Hogyan keletkezett a Balaton, és mekkora a területe?

1. Kéregmozgás következtében lesüllyedt medencében — 700 km² .
2. Árkos süllyedéssel — 595 km².
- x. A szél mélyítette medrét — 595 km².

9. Hol legmélyebb a Balaton, és mennyire?

1. A tihanyi révnél, 20 m mély.
2. A tihanyi hajóállomásnál, 22 m mély.
- x. A tihanyi „kútnál”, kb.10 m. mély.

10. Védettek-e Magyarországon a barlangok?

1. Igen, de csak a cseppkőbarlangok.
2. Igen, minden barlang védett.
- x. Igen, de csak a föld felszínétől 20 m mélyen lévők.

11. Hogy jelölik a térképeken a barlangokat?

1. Δ
2. Ω
- x.

12. Jelenleg hány Nemzeti Park működik Magyarországon, és mi a természetvédelem címermadara?

1. 8 — lisztes kankalint
2. 9 — nagy kócsagot
- x. 10 — nagy kócsagot

13. Ez a barlang a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság kezelése alatt áll. Milyen faj szerepel a nemzeti park emblémájában?

1. lisztes kankalin
2. nagy kócsag
- x. szártalan kankalin

